

ISSN 2367-7031 / www.piron.culturecenter-su.org

БРОЙ # 19 / 2020 / ИЗВЪНРЕДНАТА 2020

URL: <http://piron.culturecenter-su.org/wp-content/uploads/2020/06/10-2020-Agamben-la-medicina-.pdf>

Медицината като религия

Джорджо Агамбен

Текстът с оригинално заглавие *La medicina come religione* е публикуван на страницата на издателство *Quodlibet* на 2 май 2020 г.

Превод от италиански език: **Нора Голешевска**

Научна редакция: **Антоанета Колева**

От известно време е очевидно, че науката се е превърнала в религията на нашето време – това, в което хората вярват, че вярват. В модерния Запад са съществували съвместно, и до известна степен продължават да съществуват, три големи системи от вярвания: християнство, капитализъм и наука. В историята на модерността тези три „религии“ по необходимост са се пресичали неведнъж, влизайки от време на време в конфликт, а после съвместявайки се по различни начини, докато постепенно не са достигнали до някакво мирно, ясно оформено съвместно съществуване, ако не и до истинско сътрудничество, в името на общия интерес.

Новото е, че между науката и другите две религии, без да сме си давали сметка, се е разгорял един потаен и безмилостен конфликт, чийто победни за науката резултати днес са пред очите ни и по безпрецедентен начин определят всички аспекти на нашето съществуване. За разлика от миналото, този конфликт не засяга теорията и общите принципи, а засяга, така да се каже, култовата практика. И науката, като всяка религия, познава различни форми и нива, чрез които организира и подрежда собствената си структура: на изработването на фина и стриктна догматика в практиката съответства една извънредно обширна и разработена сфера на култа, която съвпада с това, което наричаме технология.

Не е изненадващо, че главният герой на тази нова религиозна война е онази част от науката, в която догматиката е по-малко строга, а по-силен е прагматичният аспект: медицината, чийто непосредствен обект е живото тяло на човешките същества. Нека се опитаме да установим основните характеристики на тази победоносна вяра, с която все повече ще трябва да се съобразяваме.

1. Първата характеристика е, че подобно на капитализма, медицината не се нуждае от специална догматика, а се ограничава просто до заимстване на основните си понятия от биологията. За разлика от биологията обаче, тя артикулира тези понятия в гностико-манихейски смисъл, т.е. според една изострена дуалистична опозиция. Има един бог, или принцип, на злото – болестта, чиито специфични агенти, забележете, са бактериите и вирусите; и един благотворен бог, или принцип, който не е здравето, а е лечението, чиито агенти на култа са лекарите и терапията. Както при всяка гностична религия, двата

принципа са ясно разграничени, но биха могли да се замърсят помежду си в практиката и благотворният принцип – и лекарят, който го представлява – могат да сбъркат и да започнат несъзнавано да сътрудничат на своя враг, без това по никакъв начин това да обезсили дуалистичната реалност и нуждата от култа, посредством който благотворният принцип води битката си. Показателно е, че теолозите, които трябва да фиксират нейната стратегия, са представители на една наука, вирусологията, която няма собствено място, а е ситуирана на границата между биологията и медицината.

2. Ако до настоящия момент тази култова практика беше епизодична и органичена във времето, като всяка литургия, то неочакваното явление, на което сме свидетели, я превръща в постоянна и всепроникваща. Вече не става въпрос за прием на лекарства или при необходимост за подлагане на медицински преглед или хирургическа интервенция: целият живот на хората трябва да бъде по всяко време място на непрекъсната култова обредност. Врагът, вирусът винаги присъства и с него трябва да се води непрекъсната борба, без възможност за примирие. Християнската религия също е познавала сходни тоталитарни тенденции, но те са засягали само някои индивиди – по-специално монасите, които избирали да посветят цялото си съществуване на предписанието за „непрестанна молитва“. Медицината като религия заимства това предписание на апостол Павел и едновременно с това го преобръща: ако монасите са се събирали в съвместни обиталища, за да се молят заедно, сега култът трябва да бъде практикуван също толкова усърдно, но като оставаме разделени, на дистанция.

3. Култовата практика вече не е свободна и доброволна, подлежаща само на санкции от духовен ред, а трябва да се направи нормативно задължителна. Съгласението между религията и светската власт със сигурност не е нов факт. Съвсем ново обаче е това, че то вече се отнася, не както е било при ересите, до изкуството на догматиката, а изключително до практикуването на култа. Светската власт трябва да бди за това литургията на медицинската религия, съвпадаща понастоящем с целия живот, да бъде надлежно съблюдавана. Веднага се забелязва, че става дума за една култова практика, а не за рационално научно изискване. Досега най-честата причина за смъртност у нас са сърдечно-съдовите заболявания и се знае, че те могат да намалеят, ако се води по-здравословен начин на живот, като се спазва определена диета. Но на никой лекар никога не му е хрумвало, че начинът на живот и хранене, препоръчвани на пациентите, ще станат

обект на правно регламентиране, което да постанови *ex lege* какво трябва да се яде и как трябва да се живее, трансформирайки цялото съществуване в здравно задължение. Точно това бе направено и поне засега хората приеха, сякаш това бе очевидно, да се откажат от свободата си на движение, от работата, приятелствата, любовта, социалните отношения, религиозните и политическите си убеждения.

Тук става видно в каква мяра другите две религии на Запада – религията на Христос и религията на парите, видимо без борба са отстъпили първенство на медицината и науката. Църквата чисто и просто е отрекла принципите си, забравяйки, че светецът, чието име е приел настоящият папа, е прегръщал прокажените; че една от проявите на милосърдие е било посещението на болните; че тайнствата могат да се извършват само при физическо присъствие. Капитализмът, от своя страна, макар и с някои протести, прие загуби на производителност, които никога не е имал смелост да допуска като възможни, най-вероятно надявайки се по-късно да постигне някакво споразумение с новата религия, която на този етап изглежда склонна към сключване на сделки.

4. Медицинската религия безрезервно е заимствала есхатологичния момент от християнството, което самото то позволи да избледнее. Секуларизирайки теологичната парадигма на спасението, капитализмът вече елиминира идеята за край на времената, замествайки я с едно състояние на постоянна криза, без изкупление или край. По произход *krisis* е медицински термин, който в Хипократовия корпус обозначава момента, в който лекарят установява дали пациентът ще преживее болестта. Теолозите заимствали термина, за да обозначат Страшния съд, който ще се случи в деня последен. Наблюдавайки извънредното положение, което преживяваме, бихме казали, че медицинската религия обединява ведно постоянната криза на капитализма с християнската идея за край на времето, за *eschaton*, при който окончателното решение е винаги в ход и краят е едновременно подтикван и отлаган, в непрекъснатия стремеж да го управляваш, без никога обаче да го разрешиш веднъж завинаги. Това е религията на един свят, който се усеща в края си, без обаче да е в състояние, подобно на Хипократовия лекар, да вземе решение дали ще оцелее, или ще умре.

5. Както капитализма и за разлика от християнството, медицинската религия не предлага перспективи за спасение и изкупление. Напротив, лечението, към което се

стреми, не може да бъде друго, освен временно, тъй като злият Бог, вирусът, не може да бъде елиминиран веднъж завинаги, той дори се променя непрестанно и винаги придобива нови форми, които по презумпция са по-опасни. Епидемията, както предполага етимологията на термина (*demos* на гръцки е народът като политическо тяло, *polemos epidemios* при Омир е наименованието на гражданската война), е преди всичко политическо понятие, подготвящо се да стане новата област на световната политика (или не-политика). Всъщност е възможно епидемията, която преживяваме, да позволи осъществяването на световната гражданска война, която според най-внимателните политолози е заела мястото на традиционните световни войни. Всички нации и народи сега са трайно във война със себе си, защото невидимият и неуловим враг, с който се борят, е вътре в нас.

Както се е случвало многократно в хода на историята, философите ще трябва отново да влязат в конфликт с религията, която вече не е християнството, а науката, или тази нейна част, която е приела формата на религия. Не знам дали ще се върнат към огньовете на кладите и дали книгите ще попадат в списъци на осъдени, но със сигурност мисленето на онези, които продължават да търсят истината и да отхвърлят доминиращата лъжа, ще бъде – както вече се случва пред очите ни – изключено и обвинено в разпространение на фалшиви новини (не идеи, а новини, защото новината е по-важна от реалността). Както във всички моменти на извънредност, истинска или измамна, отново ще видим невежите да клеветят философи и ще видим мошеници, опитващи се да се възползват от нещастията, причинени от самите тях. Всичко това вече се е случвало и ще продължи да се случва, но тези, които свидетелстват за истината, няма да престанат да го правят, защото никой не може да свидетелства вместо свидетеля.

Превод от италиански: **Нора Голешевска**